

**VAKANTSELE TARTU ÜLIKOOI
LOOMAKASVATUSE PROFESSUURILE KANDIDEE-
RIJATE TEADUSLIKKUDE TÖÖDE ARVUSTUSED**

TARTU 1940

I.

Prof. Järviku arvamus.

Tartu Ülikooli Põllumajandusteaduskonnale.

Esitan käesolevaga oma hinnangu vakantsile loomakasvatuse professuurile kandideerijate mag. agr. A. Muuga, mag. agr. A. Kivimäe ja dr. med. vet. E. Vellisto teaduslike tööde kohta ja oma arvamuse nende kandidaatide sobivuse üle nimetatud õppetoolile.

Mag. agr. A. Muuga teaduslike tööde hinnang, tema ettevalmistus ja senine tegevus loomakasvatuse alal.

Mag. Muuga poolt esitatud teaduslike tööde loend sisaldab 38 ja populaarteaduslike tööde loend 93 numbrit. Peale nende on A. Muuga avaldanud 2 kriitikat ja 20 mitmesugust kirjutist põllumajanduse alalt. Retsensioonikomisjonile on nimetatud tööd esitatud 27 numbrit, milledest enamik on avaldatud kuukirjades „Agronoomia“ ja „Konjunktuur“. Kõik mag. Muuga esitatud tööd käsitlevad mitmesuguseid küsimusi loomakasvatuse alalt.

Sisu järgi võib esitatud töid jagada järgmistesse rühmadesse:

1) 19 töös on analüüsitud või tehtud ülevaade meie loomakasvatuse, loomasöötade probleemi, piimatoodangu, loomakasvatustliku katsetegevuse, seadusandluse ja loomakasvatuse ala tööjõu ja mehhaniseerimise probleemi senise arengu või seisukorra üle. Enamikus neist tööd seab autor üles, arvestades analüüsi tulemusi, sihtjooni nimetatud probleemide edaspidiseks arendamiseks. Tööd baseeruvad peamiselt kodu- ja välismaistele statistilistele uurimustele. Tähtsamad tööd selles rühmas on: „Meie üldine söödabilanss ja selle struktuurilisi iseärasusi“ — „Agronoomia“ 1937. a.; „Loomasöötade arendamisprobleem“ — „Konjunktuur“, 1937. a.; „Ülevaade meie karjapidamise arengust iseseisvusaastail, võrrelduna naabermaadega“ — „Agronoomia“, 1938. a.

2) Neljas töös on antud kirjanduse järgi ülevaatlik kriitiline käsitelu loomakasvatuse ala küsimuste üle. Nendest tööd on tähtsaim: „Piimatõugu suguvasika söötmise alused“, masinakirjaline magistritöö.

3) Kolmes töös on antud oma reisumuljete või kirjanduse põhjal kriitiline ülevaade mitmesuguste loomakasvatuse probleemide üle välismail.

4) Mag. Muuga on tõlkinud eesti keelde Nils Hansson'i koduloomade söötisõpetuse õpperaamatu ja kirjutanud Põllumehe Käsiraamatu üldsöötisõpetuse ja piimalehmade söötisõpetuse osad.

Mag. Muuga tööd selgub, et ta on võimeline teaduslikult lahendama mitmesuguseid probleeme loomakasvatuse alalt.

Mag. Muuga on lõpetanud Tartu Ülikooli Põllumajandusteaduskonna ja magistreerinud prof. J. Mäe juhtimisel loomakasvatuse alal. Ta on sooritanud kesk- ja kutsekooli põllumajanduslike ainete õpetaja kutseksamid. Lühemaajaliste õpireisudega on ta tutvunud loomakasvatusega Lätis, Leedus, Saksas, Hollandis, Taanis, Norras, Rootsis ja Soomes.

Mag. Muuga on töötanud loomakasvatuse alal 1926. a. alates kuni senini. Sellest ajast on ta toiminud 5 a. pedagoogilisel alal, ja nimelt Tartu Ülikooli Loomakasvatuse-kabineti assistendina ja õpetajana Vahi põllutöökoolis. Ülejäänud aja on ta töötanud Põllutööministeeriumi Põllumajanduse-osakonnas loomakasvatuse eriteadlasena ja nõunikuna.

Mag. agr. A. Kivimäe teaduslikkude tööde hinnang, tema ettevalmistus ja senine tegevus loomakasvatuse alal.

Mag. Kivimäe esitatud teaduslikkude tööde loend sisaldab 11 numbrit ja populaarteaduslikkude tööde loend 124 numbrit. Retensioonikomisjonile on esitatud 16 loendites märgitud tööd, milledest enamik on ilmunud kuukirjades „Agronomia“, „Konjunktuur“ ja „Niit ja Karjamaa“. Kõik mag. Kivimäe esitatud tööd käsitlevad küsimusi loomakasvatuse alalt.

Sisu järgi võib esitatud töid jagada järgmistesse rühmadesse:

1) Viies töös on analüüsitud või tehtud ülevaade meie loomakasvatuse, loomasöödaprobleemi ja piimatoodangu senise arengu või seisukorra üle, seejuures sihtjooni üles seades nende probleemide edaspidiseks arendamiseks. Nimetatud tööd baseeruvad peamiselt kodu- ja välismaistele statistilistele uurimustele. Tähtsa-

mad tööd selles rühmas on: „Karjamajanduse olukord ja selle valdkondlik areng Eestis“, Tartu, 1938.; „Piimatoodangu arengu väljavaateid“ — „Konjunktuur“, 1939. a.

2) 2 tööd baseeruvad mag. Kivimäe isiklikele katseile. Need on: „Sileerimise ja silosööda söötmiskatseist Kuusikul“ — „Niit ja Karjamaa“, 1935. a.; „Mööterihmaga veise eluskaalu määramise viiside täpsusest ja sobivusest“ — „Agronoomia“, 1939. a.

3) Kahes töös on antud kirjanduse järgi ülevaatlik kriitiline käsitelu loomakasvatuse ala küsimuste üle. Neist töödest tuleb mainida tööd teemale „Tegureid, mis pääle söötmise mõjutavad veise piimatoodangut“ — „Agronoomia“, 1933. a.

4) Mag. Kivimäe on toimetanud Põllumehe Käsiraamatu loomakasvatustlikud osad (Põllumehe Käsiraamat IV ja V) ja kirjutanud nimetatud käsiraamatus üldaretusõpetuse osa. Mag. Kivimäe on käsiraamatu „Karjalaudad ja nende sisustus“ (Tallinn, 1939. a.) kaasautoriks; ta on osa võtnud loomakasvatuse ala oskuskõnade väljatöötamisest ja neid trükki toimetanud.

Mag. Kivimäe töödest selgub, et ta on võimeline teaduslikult lahendama mitmesuguseid probleeme loomakasvatuse alalt.

Mag. Kivimäe on lõpetanud Tartu Ülikooli Põllumajandusteaduskonna ja magistreerinud professor J. Mäe juhtimisel loomakasvatuse alal. Võtnud osa Didaktilis-metoodilisest Seminarist põllumajanduslike ainete alal; on täiendanud teadmisi 3 nädala vältel Rootsis loomakasvatuse katsejaamades prof. Edin'i juures; lühemaajalistel õppereisudel on ta tutvunud Taani, Rootsi, Soome ja Saksa loomakasvatusega.

Mag. Kivimäe on töötanud loomakasvatuse alal alates 1929. a. kuni käesoleva ajani. Sellest ajast on ta töötanud ligi 7 aastat pedagoogilisel alal, ja nimelt 5 a. assistendina Tartu Ülikooli Loomakasvatuse-kabineti juures, millise ajavahemiku sees ta oli 1 a. vältel ka Vahil tunniandjaks õpetajaks loomakasvatuse alal ja umbes 1½ a. loomakasvatuse õpetajaks Kuusiku kontrollassistendide koolis. Ülejäänud aja, s. o. 4 a., on ta töötanud Põllutöökõrja loomakasvatuse nõunikuna.

Dr. med. vet. E. Vellisto teaduslike tööde hinnang, tema ettevalmistus ja senine tegevus loomakasvatuse alal.

Dr. med. vet. Vellisto poolt esitatud trükis ilmunud tööde loend sisaldab 12 numbrit ja käsikirjade loend 8 numbrit. Kõik loendites märgitud tööd on esitatud retsensioonikomisjonile.

Esitatud töid võib jagada järgmistesse rühmadesse:

1) 13 tööd sisaldavad bakterioloogilisi või seroloogilisi uurimusi loomaarstiteaduse alalt. Need tööd on koostatud peamiselt autori isiklike laboratoorsete uurimiste põhjal.

2) 7 tööd käsitlevad mitmesuguseid küsimusi loomakasvatuse alalt. Nendest töödest on 4 tööd ilmunud trükis 1916. a. — 1931. a. ja 3 käsikirjalist (viimastest ilmus 1 „Agronomias“ nr. 1, 1940. a.) on koostatud 1939. a. Loomakasvatuse alal ilmunud tööd on populaarteadusliku iseloomuga.

Dr. med. vet. Vellisto on lõpetanud 1921. a. Vologda Piimanduseinstituudi agronoom-zootehniku diplomiga. Õppinud Tartu Ülikooli Põllumajandusteaduskonnas, on ta peale diplomitöö õiendanud kõik nõutavad eksamid ja praktikumid. 1932. a. lõpetas ta Tartu Ülikooli Loomaarstiteaduskonna. Omandas 1939. a. Berliini ülikooli juures dr. med. vet. kraadi.

E. Vellisto oli 1916.—18. a. Venemaal Valdai maakonnas alul kontrollassistendiks, hiljemini piimanduse ja karjakasvatuse instruktorigiks. 1920./21. a. oli ta 1 a. vältel palgaliseks praktikan-diks Vologda Piimanduseinstituudi Zootehnika-katsejaamas. Õpetas 1921./22. a. Vahi põllutöökoolis loomakasvatust. Oli 1922. a. sügisest kuni 1930. a. lõpuni Raadil Loomakasvatuse-katsejaamas assistendiks Põllutöoministeeriumi kulul peetaval assistentuuril. Siirdus 1931. a. loomakasvatuse alalt loomaarstiteaduse alale, kus ta õpingute lõpetamise järel töötas loomaarst-bakterioloogi kohal.

Kandidaatide võrdlev hinnang ja ettepanek.

1) Teaduslikud tööd. Loomakasvatuse alal tehtud teaduslike tööde järgi võib pidada mag. A. Muugat ja mag. A. Kivimäed võrdseteks kandidaatideks. Mag. Muugal on tööde arv küll pisut suurem kui mag. Kivimäel, kuid mag. Muugal puuduvad isiklike katsete või vaatluste põhjal koostatud teaduslikud tööd, kuna mag. Kivimäel on selliseid töid esitatud 2. Dr. med. vet. Vellisto on esitanud teaduslike töid küll loomaarstiteaduse alalt, kuid loomakasvatuse alalt ainult mõned populaarteaduslikud tööd. Mag. Muugal, samuti ka mag. Kivimäel, on küllalt suured teened eestikeelsete loomakasvatuse ala õppe- või käsiraamatute soetamisel.

2) Kandidaatide ettevalmistus. Mag. Muuga ja mag. Kivimäe on mõlemad lõpetanud Tartu Ülikooli Põllumajan-

dusteaduskonna ja magistreerinud loomakasvatuse alal. Dr. med. vet. Vellisto on sooritanud Tartu Ülikooli Põllumajandusteaduskonnas nõutavad eksamid ja praktikumid (välja arvatud diplomitöö), kusjuures teaduslik kraad loomakasvatuse alal tal puudub.

3. Kandidaatide senine tegevus loomakasvatuse alal. Mag. Muuga kui ka mag. Kivimäe on töötanud assistentidena Tartu Ülikooli loomakasvatuse õppetooli juures, on tegevad olnud loomakasvatuse õpetajatena põllutöökoolides ja hiljemini ametis olnud loomakasvatuse ala juhtivatel kohtadel, üks Põllutööministeeriumi, teine Põllutöökoja juures. Dr. med. vet. Vellisto on olnud lühemat aega ametis loomakasvatuse õpetajana põllutöökoolis ja assistendiks loomakasvatuse katsejaama juures. 9. viimase a. vältel on ta töötanud teisel kutsealal.

Arvesse võttes eeltoodud asjaolusid, panen ette vakantseks kuulutatud loomakasvatuse professuurile valida adjunktprofessori kohustetäitjaks 3 aastaks võrdsete kandidaatidena mag. agr. A. Muuga ja mag. agr. A. Kivimäe.

Tartu, 4. jaan. 1940.

M. Järvik,
piimanduse erakorraline professor.

II.

Prof. L. Rinne arvamus.

Tartu Ülikooli Põllumajandusteaduskonnale.

Põllumajandusteaduskonna poolt mulle tehtud ülesande täitmiseks esitan käesolevas oma hinnangud vakantsele loomakasvatuse professorile kandideerijate teaduslikkude tööde suhtes ja oma arvamus nende kandidaatide sobivuse kohta mainitud õppetoolile.

E. V e l l i s t o .

E. Vellisto sündis 24. III 1891. Ta sai oma teadusliku kooli osalt Tartu Ülikoolis, Põllumajandus- ja Loomaarstiteaduskonnas, osalt Saksas, esiteks Königsbergis, siis Berliinis, kus ta sooritas oma doktorieksami loomaarstiteaduse alal, promoveerudes 1939. aastal. Peale selle on ta lõpetanud Vologda Piimanduseinstituudi 1921. aastal.

E. Vellisto poolt esitatud tööde loend sisaldab 20 numbrit, milledest osa on alles trükis ilmumata. Esitatud töödest on 13 loomaarstiteaduse ja 7 loomakasvatuse alalt. Teaduslikult tähtsamad tööd on loomaarstiteaduse alalt; nende hindamine ei kuulu minu kompetentsi.

E. Vellisto teaduslik tegevus loomakasvatuse alal toimus Vologda Piimanduseinstituudis, kus ta kaastöölisena teostas karjauurimistöodes ja söötade väärtuse määramisel. Peale selle on ta Raadi Zootehnika-katsejaamas osa võtnud 86 söötmiskatse teostamisest, kus ta töötas (1922—30) katsejaama Põllutöoministeriumi assistendina.

E. Vellisto praktiline tegevus loomakasvatuse alal toimus peamiselt siis, kui ta oli mõisade valitsejaks, töötades kontrollassistendina ja karjakasvatuse ja piimanduse instruktoriga.

Pedagoogilist tegevust loomakasvatuse alal teostas E. Vellisto Vahi põllutöökoolis, kus ta õpetas loomakasvatust 1921./22. a. Peale selle on ta õpetust andnud mitmesugustel kursustel ning prof. dr. J. Mäe juhatusel aidanud 7 aasta jooksul üliõpilastel teha praktilisi töid kontrollraamatupidamises, näidanud üliõpilasile katseandmete ümbertöötamist ja juhatanud nende katselauda praktikumi.

A. Muuga.

A. Muuga sündis 27. VIII 1902. Oma teadusliku kooli sai A. Muuga Tartu Ülikoolis, mille ta lõpetas cum laude põllumajanduse alal. 1932. a. omandas ta T. Ü. Põllumajandusteaduskonnas mag. agr. astme loomakasvatuse alal ja 1933. a. — kesk- ja kutsekooli põllumajanduslike ainete õpetaja kutse. Peale selle on A. Muuga end teaduslikult täiendanud rohketal õppereisudel Saksas, Hollandis, Taanis, Norras, Rootsis, Soomes, Lätis ja Leedus.

A. Muugal on väga palju töid kirjutatud loomakasvatuse alal. Neist on ta esitanud teaduskonnale 27 tööd, kus suur hulk küsimusi ja probleeme loomakasvatuse alalt tarvilikku ja põhjalikku käsitlust leiab. Neis töödes on alati silmas peetud ka välismaade katsete ja uurimistööde tulemusi ja tehtud rakendusliku iseloomuga ettepanekuid mitmesuguste loomakasvatuslike küsimuste lahendamiseks Eestis. A. Muuga produktiivsus on väga suur põhjalikkude ja loomakasvatuse alal suunamääravate kirjutiste alal. Suurest hulgast väärtuslikest kirjutisist olgu siin mainitud mõningad tähtsamad, nagu: „Mida ütlevad siimaalised uurimused lehma väliste piimamärkide kohta“, „Piimatõugu suguvasika söötmise alused uemate uurimuste põhjal“, „Siloprobleem ja selle lahendamisaluseid Eestis“, „Tööjõu- ja mehhaniseerimisprobleem karjamajanduses“, „Valguprobleem piimakarja pidamisel“, „Karuslooma-kasvatus ja selle väljavaateid meil“, „Loomasöötda arendamisprobleem“, „Piimamajandus maailmas“, „Veiste tõuaretuse edustamine“, „Karjapidamise seisukord ja arendamise sihtjooni riigimõisades“, „Põllumajandusliku uurimis- ja katsetöö ülesandeid veisekasvatuse arendamisel“ jt.

A. Muuga teaduslik tegevus algas juba siis, kui ta töötas kolme aasta jooksul assistendina T. Ü. Põllumajandusteaduskonna Loomakasvatuse-kabineti juures prof. dr. J. Mäe juhatusel.

A. Muuga praktiline tegevus loomakasvatuse alal on väga laia ulatusega. Olles Põllutööministeeriumi Põllumajanduseosakonna loomakasvatuse nõunikuks (on sel kohal töötanud aastast 1931, alguses eriteadlasena), on A. Muuga juhtivalt osa võtnud loomakasvatuse edendamise Eestis. Selleks on suuresti kaasa aidanud ka põllu- ja kodumajanduskoolide konsulteerimine ning revideerimine loomakasvatuse alal, õppekavade väljatöötamine põllutöökoolidele, loomakasvatuse edendamiseks seaduseelnõude, määruste ja kavade koostamine, loomakasvatustlike katse- ja uurimistöde kavade koostamine, läbivaatamine jne. A. Muuga juhatusel toimub ka loomade aretustöö tegelik korraldus Tõuaretuse Komitee kaudu. Eesti katse- ja uurimistöde suuna määramise loomakasvatuse alal võtab A. Muuga otseselt osa, olles Põllumaj. Uurimise ja Katseasjanduse Komitee piimanduse ja loomakasvatuse sektsiooni abiesimeheks. Peale selle on A. Muuga osa võtnud oskussõnade loomisest loomakasvatuse alal.

A. Muuga pedagoogiline tegevus loomakasvatuse alal toimus Vahi Põllutöökoolis, kus ta neli aastat õpetas loomakasvatust. Töötades assistendina T. Ü. Põllumajandusteaduskonna Loomakasvatuse-kabineti juures, juhatas A. Muuga üliõpilaste praktikumi loomakasvatuse alal prof. dr. J. Mäe näpunäidete kohaselt. Samuti on A. Muuga õpetanud loomakasvatust õpetajate täienduskursustel ja ka alati pidanud tihedat kontakti põllutöökoolide tegevusega.

A. K i v i m ä e.

A. Kivimäe sündis 19. XII 1908. Ka A. Kivimäe sai oma teadusliku kooli peamiselt Tartu Ülikoolis, kus ta lõpetas Põllumajandusteaduskonna 1931. a. cum laude ja magistreeeris loomakasvatuse alal kaks aastat hiljemini. Peale selle õppis A. Kivimäe T. Ü. Loomaarstiteaduskonnas, kus ta ennast täiendas peamiselt prof. K. Taagepera juhatusel eksterjööri ja rakendusõpetuse alal. A. Kivimägi on ennast veel teaduslikult täiendanud õppereisudel, peamiselt Rootsis, Taanis, Saksas ja Soomes.

A. Kivimäe poolt esitatud teaduslike tööde loend sisaldab 11 numbrit, milledest erilist tähelepanu vääriavad järgmised tööd: „Tegurid, mis peale söötmise mõjustavad veise piimatoodangut“, „Sileerimise ja silosööda söötmiskatseist Kuusikul“, „Mõõterihmaga veise eluskaalu määramise viiside täpsusest ja sobivusest“.

Peale selle on veel peamiselt rakendusliku tähtsusega järgmised tööd: „Söötade konserveerimise osa ajakohases loomasööda kasvatuses“, „Piimatoodangu arengu väljavaateid“, „Karjamajanduse olukord ja selle valdkondlik areng Eestis“, „Piimakarja söötamise ümberkorraldus ja rohumasööda osa selles“ jt.

A. Kivimäe teaduslik tegevus loomakasvatuse alal toimus viie aasta jooksul — ajal, mil ta töötas T. Ü. Põllumajandusteaduskonna Loomakasvatuse-kabineti assistendina, abistades kabineti juhatajat prof. dr. J. Mäge mitmesugustes loomakasvatustlikes uurimistöodes. Peale selle korraldas A. Kivimäe iseseisvalt teaduslikke katseid loomakasvatuse alal Kuusikul, Riigi Põllutöökatsejaamas kahe talve jooksul, saades väärtuslikke katsetulemusi. Ka on A. Kivimäe töö „Mõõterihmaga veise eluskaalu määramise viiside täpsusest ja sobivusest“ omandanud teadusliku ja praktilise tähtsuse, sest selles töös kirjeldatud meetod on leidnud kasutamist karjakontrolli praksises Eestis.

A. Kivimäe praktiline tegevus loomakasvatuse alal on väga laialdane. 1935. aastast alates on ta ametis Põllutöökoja loomakasvatuse-nõunikuna. Selles ametis on ta alaliselt kokku puutunud meie tegeliku loomakasvatusega, olles juhtivalt tegev loomakasvatuse edendamisel Eestis. Peale selle on A. Kivimäe osa võtnud oskussõnade loomisest loomakasvatuse alal.

Pedagoogilist tegevust loomakasvatuse alal teostas A. Kivimäe viie aasta jooksul T. Ü. assistendina, olles prof. dr. J. Mäele abiks üliõpilaste praktikumide korraldamisel ja juhatamisel. Peale selle õpetas A. Kivimäe loomakasvatust 1931./32. a. Vahi Põllutöökoolis ja 1½ a. jooksul Kuusiku Kontrollassistendite-koolis.

Kandidaatide võrdlus ja sobivus T. Ü. Põllumajandusteaduskonna loomakasvatuse õppetoolile.

E. Vellisto on promoveerunud loomaarstiteaduse alal. Samal alal on tal ilmunud ka tähtsamad teaduslikud tööd. Viimasel ajal, paljude aastate jooksul, pole ta enam suuremal määral otseselt tegev olnud loomakasvatuse alal, vaid on end pühendanud rohkem veterinaar-bakterioloogiliste küsimuste lahendamisele, millisel alal on tema poolt tehtud väärtuslik teaduslik töö.

Mõlemad teised kandidaadid, A. Muuga ja A. Kivimäe, on omandanud magistri astme loomakasvatuse alal ja neid mõlemaid

võib pidada juba praegu autoriteetideks loomakasvatuse alal, kes tegelikult osa võtavad Eesti loomakasvatuse edendamisest ja arendamisest. Samuti on A. Muuga ja A. Kivimäe poolt avaldatud terve rida teaduslikke töid, eriti loomakasvatuse alal.

Jääb üle A. Muuga ja A. Kivimäe kandidatuuri võrdlus nende sobivuse ja paremusjärjekorra suhtes loomakasvatuse õppetoolile. Võttes kokku seda, mida olen tähendanud mõlema kandidaadi ja nende teaduslike teenete kohta, tahan austavalt väljendada järgmist:

Mag. agr. A. Muuga ja mag. agr. A. Kivimäe on mõlemad seni teotsenud loomakasvatuse alal heade tulemustega, mõlemad on saavutanud täieliku kompetentsuse nimetatud alal. Mõlemad kandidaadid on saanud päris hea teadusliku kooli, osalt Tartu Ülikoolis, osalt välismaal viibides.

Tuleb anda täielikku tunnustust mõlemale kandidaadile nende töö ja saavutiste suhtes kodumaa loomakasvatuse alal. Mõlemal on hea kirjandusse süvenemise võime ja hea ainetiku tundmine. Mõlemad on vilunud pedagoogilisel alal. A. Muuga juures paistab silma suurem produktiivsus kirjutiste alal ja hea kirjandusse süvenemise võime, mis seab teda selles suhtes esimesse paremusjärjekorda. A. Kivimäe juures väärivad erilist tähelepanu mõningad teaduslikud uurimistööd, mis on teostatud katsete ja eriliste uurimiste näol, mis omakorda seavad teda esimesse paremusjärjekorda, kui lähtuda tehtud teaduslikest uurimistöist. Seepärast pean mõlemaid kandidaate samaväärseks ja arvan, et mõlemad on suutelised ning sobivad täitma vakantset loomakasvatuse professuuri adjunktprofessori k. t.-na.

Tartu, 5. jaan. 1940.

L. Rinne,
maaparanduse korraline professor.

III.

Prof. E. Liigi arvamus.

Vastavalt põllumajandusteaduskonna-kogu otsusele 20. nov. 1939. a. esitan oma hinnangu vakantsele loomakasvatuse profesuurile kandideerijate mag. agr. A. Kivimäe, mag. agr. A. Muuga ja dr. med. vet. E. Vellisto kohta.

I. KANDIDEERIJATE TEADUSLIKUD TÖÖD.

A. Mag. agr. A. Kivimäe teaduslikud tööd.

Mag. agr. A. Kivimäelt esitatud 16 tööd võib sisuliselt rühmitada 4 rühma: 1) iseseisvad eksperimentaalsed tööd, 2) peamiselt teadusliku kirjanduse põhjal koostatud tööd, 3) peamiselt statistiliste andmete töötlemisele, kirjandusele ja tegeliku elu kogemustele rajatud Eesti loomakasvatust käsitlevad tööd ning ülevaated ja 4) õppe- ja käsiraamatud.

Esitatud 2-st eksperimentaalsest tööst on enam tähelepanuvääriv töö teemal „Mõõterihmaga veise eluskaalu määramise viiside täpsusest ja sobivusest“ (äratrükk kuukirjast „Agronoomia“ 1939, 16 lk.). Autor käsitleb lähemalt mõõterihmaga veiste eluskaalu määramisel tarvitavat Klüver-Strauch'i, Brink-Lassen'i ja Altena viisi ja võrdleb nendega saadud tulemusi ning sobivust peamiselt meie tõuveiste eluskaalu määramiseks. Lõpptulemusena jõudes otsusele, et ükski mainitud 3-st viisist pole küllalt täpne ega sobiv meie oludes tarvitamiseks, on autor oma uurimiste põhjal korrigeerinud Brink-Lasseni viisi meie olude kohaselt. Töös on uuritud meie tegelikus loomakasvatuses olulise tähtsusega küsimust ja on suudetud seda ka niivõrd lahendada, et autori poolt täiendatud ning soovitatud veiste eluskaalu määramisviisi on avaldatud raamatus „Karjakontrollarvepidamise abitabelid“ II trükk, 1939 ja seega tarvitusele võetud meie karjakontrolli praksises.

Teiseks eksperimentaaleks tööks on „Sileerimise ja silo-sööda söötmiskatseist Kuusikul“ („Niit ja karjamaa VII“, 1935, lk. 58—66). Autor avaldab selles enda poolt iseseisvalt Kuusiku riigimõisas tehtud katsete tulemusi silosöötade eri-valmistusviiside ja silosöötade söötmise kohta piimakarjale. Katsed on küll enam orienteeriva iseloomuga, kuid puudutavad meile olulise tähtsusega küsimust.

Peamiselt teadusliku kirjanduse põhjal koostatud on töö: „Tegurid, mis pääle söötmise mõjustavad veise piimatoodangut“ (ärratrükk kuukirjast „Agronoomia“ nr. 8 ja 9/10, 1933, 19 lk.). Töö on leidnud vastava komisjoni poolt tunnustamist Põllumajandusteaduskonna Agronoomia-osakonna magistritööna.

Suurema osa esitatud töödest võib paigutada aga eelmainitud III rühma alla.

Nendes töödes, milledest enam tähelepanu väärivad on avaldatud kuukirjades „Konjunktuur“ ja „Agronoomia“, on uurimisobjektiks näiteks meie piimakarjapidamise looduslikud eeldused, piimatoodangu arengu väljavaated; kolm siia rühma kuuluvat enam-vähem populaarteadusliku iseloomuga tööd käsitlevad mitmesuguseid piimakarja söötmise küsimusi.

Üheks huvitavamaks tööks on Ü. S. „Raimla“ koguteoses „Omariikluse süvendamisel“ 1938. a. avaldatud töö „Karjamajanduslik olukord ja selle valdkondlik areng Eestis“. Autor, analüüsid kohalikke turuolusid, maaviljakust, kõlvikute suhet, veiste arvu ja toodangut, tõuaretuslikku intensiivsust ja muid karjamajanduslikke nähtusi, tõstab esile üksikud piirkonnad Eestis, kus karjamajandus on jõudnud kõrgseisu või kus tulevikus on loota suuremaid arenemisvõimalusi.

Üldkokkuvõttes võib selle rühma tööde kohta konstateerida, et nad kõik on enam-vähem süsteemikindlalt ja asjalikult koostatud ning meie karjamajanduse uurimise ja selle tuleviku arendamiseks sihtjoonte ülesseadmise seisukohalt küllalt tähtsad ja ühtlasi ajakohased.

Peale muu on mag. agr. Kivimäe toimetanud meie loomakasvatjate ringkondades väga levinud käsiraamatud „Põllumehe käsiraamat IV ja V“ (Loomakasvatus I ja II; Ak. Põllum. Seltsi kirjastus Tartus, 1934 ja 1935). Selle koguteose IV osas on mag. Kivimäe ise kirjutanud „Üldaretusõpetuse“ osa, mis on 31 leheküljel ilmunud ka ärratrükina.

Peale selle on mag. Kivimäe kas autorina või kaasautorina

osa võtnud veel mitmest Põllutöökoja väljaandest, milledest mainin 1939. a. ilmunud 152-leheküljelist koguteost „Karjalaudad ja nende sisustus“. See suuremalt osalt empiiriline koguteos, mis rajaneb autorite eneste ja loomakasvatajate kogemustel, on nimetatud alal seni puudunud ajakohase raamatu tõttu suure praktilise tähtsusega töö.

Samuti on praktilise tähtsusega, kui ainsam sellelaadiline Eestis, mag. Kivimäe koostatud brošüür „Silosöötade valmistamine“, 1935, 20 lk.

B. Mag. agr. A. Muuga teaduslikud tööd.

Mag. agr. A. Muugalt esitatud 27 tööd rühmitan sisuliselt 4 rühma: 1) peamiselt teadusliku kirjanduse põhjal koostatud tööd, 2) peamiselt statistiliste andmete töötlemisel, kirjandusel ja tegeliku elu kogemustel baseeruvad Eesti loomakasvatust käsitlevad tööd ja ülevaated, 3) välismaised kirjeldused ja 4) õppe- ja käsiraamatud.

I rühma töödest on enam tähelepanu vääriavad järgmised: 1) „Piimatõugu suguvasika söötmise alused uuemate uurimuste põhjal“ (1931, masinakirjas 134 lk.) ja 2) „Mida ütlevad siimaalised uurimused lehma väliste piimamärkide kohta“ (1926, masinakirjas 70 lk.).

Need kaks tööd, kus autor on ülevaatlikult koondanud ja teaduslikult läbi töötanud arvukatesse eritöodesse laialipaisatud kirjandusepalad, on juba enamalt mõlemad tunnustust leidnud. Esimene neist on kandideerija magistriltöö ja teine on põllumajandusteaduskonna-kogu poolt hinnatud üliõpilastööde II auhinna väärseks.

Esitatud tööde rõhuva enamiku jaoks on materjalid ammutatud statistilistest töödest, määrustest, kirjandusest ja tegelikust elust ning andmete töötlemisel, süstematiseerimisel ja loogilisel arutlusel on läbi viidud uurimused, millel on teaduslik väärtus. Neil töödel puudub otsene suhe mõne uurimisinstituudiga või katseasutisega.

Säärastes töödes käsitleb mag. agr. A. Muuga küllalt põhjalikult ja kõigiti enam-vähem põhjendatult Eesti loomakasvatuse seisukohalt tähtsaid probleeme.

Kuukirjas „Agronoomia“ 1936.—39. avaldatud töödes võtab autor lähema vaatluse alla ajakohaseid akuutseid küsimusi, nagu:

veisekasvatuse seaduse vajalikkus, veiste tõuküsimuse korraldus, kusjuures ta uusi väärtuslikke tõuaretuse sihtjooni üles seab, analüüsib meie üldist söödabilanssi ja selle struktuuri, annab küllalt täieliku ülevaate meie karjapidamise arengust iseseisvusaastail võrrelduna naabermaadega ja esitab mitmesuguste tegurite analüüsimise abil väljavaateid meie veisekasvatuse edaspidises arengus.

Nendest töödest mainin siin tööd teemal „Põllumajandusliku uurimis- ja katsetöö ülesanded veisekasvatuse arendamisel“ („Agronoomia“ nr. 2, 1937, lk. 41—57). Asjatundlikul ja küllalt põhjendatud käsitlusel annab see töö (ühes saksakeelse kokkuvõttega) selge ülevaate Eestis senini tehtud uurimisest ja katsetööst veisekasvatuse alal ning sisendab seejuures uusi, edaspidiseks tööks kasulikke mõtteid uurijatele, eriti loomakasvatuse alal.

Eriti intensiivselt on mag. A. Muuga avaldanud sellelaadilisi töid kuukirjas „Konjunktuur“. Enam-vähem edukalt lahendab autor siin mitmesuguseid Eesti rahva-, karjamajanduse seisukohalt olulise tähtsusega probleeme, näit. loomasöötade arendamise, eriti veel silo- ja valguprobleemi piimakarjapidamises; samuti on analüüsimisel praegu moodne tööjõu ja mehhaniseerimise probleem karjamajanduses jne. Käsitledes probleeme mitmekülgset, esitab autor oma töödes palju kasulikku materjali ka naaberriikidest. Näitena nimetan siin üht täielikumat sellelaadilist tööd: „Loomasöötade arendamise probleem“ („Konjunktuur“ nr. 34, 1937, lk. 564—603). Mag. Muuga annab siin üksikasjalise ülevaate sellest, kuidas ja mis määral on võimalik arendada meie piimamajandust söötade seisukohalt, seejuures jälgides söötade küsimuse arengut ka Taanis ja Rootsis. Autor annab asjalikke juhtnööre selle esmajärgulise tähtsusega probleemi lahendamiseks Eestis.

Omades laialdast silmaringi käsitleb kandideerija oma töödes peale veiste ka teisi loomakasvatuse harusid, nagu sea-, lamba- ja kanakasvatust, isegi noorimat loomakasvatuse haru — karusnahalooma-kasvatust.

III rühma kuuluvate, kirjeldava iseloomuga tööde jaoks on materjal ammutatud kas oma välismaa-reisudest või vastavast kirjandusest. Suurim sellelaadiline töö on „Piimamajandus maailmas“ („Konjunktuur“ nr. 10, 1935, lk. 654—676). Ka tööd „Lehmade piimatootmise majandusliku edukuse võrdlemisest ja määramisest kontrollandmete kaasabil“ võib paigutada sellesse rühma.

Autor tutvustab selles Põhja-Ameerika Ühendriikides tarvitusele võetud (pealkirjale vastavat) viisi ja võrdleb seda meil tarvitusel oleva viisiga.

Ka on mag. Muuga õppe- ja käsiraamatute ning mitmete koguteoste kaasautorina tegev olnud. Näit. on ta „Põllumehe käsiraamat V-a“ jaoks kirjutatud peatükid „Üldsöötmissõpetus ja piimalehmade söötmine“ (kokku 83 lk.). Samuti on ta kaasa töötanud mitmeis Põllutöoministeeriumi väljaandeis ning tõlkinud saksa keelest eesti keelde meie ülikoolis loomakasvatuse kuulajale väga olulise tähtsusega õpperaamatu — Nils Hansson'i „Koduloomade söötmine“.

C. Dr. med. vet. E. Vellisto teaduslikud tööd.

Dr. med. vet. E. Vellistolt on esitatud 12 trükis ilmunud tööd ja 8 käsikirja või korrektuuri. Neid võib sisult rühmitada 2 rühma: 1) loomakasvatuslikud ja 2) loomaarstlikud tööd.

Loomakasvatuslikkudest trükis ilmunud teaduslikkudest tööd on kirjanduse põhjal koostatud üks — „Meie piimalehmade toidunormidest“ („Agronoomia“ nr. 6, 1922, lk. 253—269). Töös võtab autor peale muu kritiseerivale võrdlemisele Nils Hanssoni vastavaid norme Kellneri andmetega, ühtlasi silmas pidades ka E. A. Bogdanovi ja M. Djakovi vastavaid töid, ning katsub teid leida meie piimalehmade söötmisküsimuste lahendamiseks. See üle 17 a. tagasi kirjutatud töö, kus mitmed andmed ja mõisted on vananenud, osutub kandideerija ainsaks teadusliku väärtusega tööks loomakasvatuse valdkonnast.

Peale selle on kandideerijal populariseeritud Raadi Zootehnika-katsejaama katsete tulemusi, on koostatud 1926. a. väike populaarne karjasööda eelarve tegemise juhend ning esitatud käsikirjadena kolm populaarteaduslikku arutelu. Need kõige viimase ajal koostatud kolm arutelu käsitlevad meie piimalehmade hindamise aluseid ühes autori mõningate kriitiliste märkmetega, eesti karja massilist aretusviisi ja selle rakendamist ning veel mõnda zootehniliste küsimuste lahendamisest. Viimasest tööst, mis on vahepeal trükis ilmunud („Agronoomia“ nr. 1, 1940, lk. 12—18), peegeldub autori meie praeguse loomakasvatuse uurimistöö korralduse mittetäielik tundmine.

Loomaarstlikku valdkonda kuuluvatest töödest on dr. med. vet. Vellistolt esitatud trükis ilmunuid 8 ja käsikirjadena 4. Peale muu tõendavad need tööd, et dr. med. vet. Vellisto erialaks on kujune-

nud loomade eribakterioloogia või seroloogia. Nendes töodes käsitletakse peamiselt aglutinatsioonreaktsiooni mõjustavaid tegureid. Nende hulka kuulub ka kandideerija doktori-väitekirj „Die Bedeutung des Antigens für die Agglutinationsreaktion und das „absolute Verfahren“ der Agglutinationsprobe“ (Zbl. Bakter. I. Orig. 144, 1939, lk. 375—402).

Zootehnikuna kaugel seistes mainitud alast ei pea ma end küllalt kompetentseks nende üksikasjalisemaks arvustamiseks, mida ma küll ei pea käesoleval juhul ka tarvilikuks, sest kandideeritakse loomakasvatuse ehk zootehnika professuurile.

II. KANDIDEERIJATE ETTEVALMISTUS JA TEGEVUS LOOMAKASVATUSE ALAL.

1) Mag. agr. A. Kivimäe (endise nimega Steinberg), sündinud 1908. a. Järvamaal, on lõpetanud Tartu Ülikooli Põllumajandusteaduskonna Agronoomia-osak. cum laude 1931. a. ja samas 1933. a. omandanud mag. agr. kraadi loomakasvatuse erialal. Ta on teotsenud assistendina Loomakasvatuse-instituudis prof. dr. J. Mäe juhatusel 5 aastat, Põllutööministeeriumi hobusekasvatuse stipendiaadina 7 kuud; on olnud loomakasvatuse tunniandjaks-õpetajaks Vahi Põllunduse- ja Kuusiku Karjakontrollassistendidekoolis 2 aastat. Alates 1935. a. on ta Põllutöökoja loomakasvatuse nõunik. On täiendanud end mitmel korral peamiselt lühiajaliste reisude kaudu välismaal; on tegev mitmes loomakasvatuslikus organisatsioonis.

2) Mag. agr. A. Muuga, sündinud 1902. a. Tartumaal, on lõpetanud Tartu Ülikooli Põllumajandusteaduskonna Agronoomia-osak. cum laude 1928. a. ja samas 1932. a. omandanud mag. agr. kraadi loomakasvatuse erialal. Ta on teotsenud assistendina 3 aastat Loomakasvatuse-instituudis prof. dr. J. Mäe juhatusel; ta on omandanud kutse- ja keskkoolide õpetaja kutse põllumajanduslikkude ainete alal, on teotsenud loomakasvatuse tunniandjana ja õpetajana Vahi Põllunduse- ja Karjakontrollassistendidekoolis ca 3½ aastat ning lektorina 1927. a. Tartu Ülikooli juures peetud täienduskoolide õpetajate kursustel. On alates 1934. aastast Kõrgemas Sõjakoolis loenguid pidanud „loomatoidust“ ja „sööda tehnoloogiast“. Alates 1931. a. on mag. Muuga Põllutööministeeriumi loomakasvatuse-nõunik, kusjuures majanduskriisi aastail täitis ka hobusekasvatuse eriteadlase kohuseid. Ta on end mitmel

korral täiendanud peamiselt lühiajaliste reisude kaudu välismail; on tegev mitmes loomakasvatustlikus organisatsioonis.

3) Dr. med. vet. E. Vellisto (endise nimega Wechterstein), sündinud 1891. a. Pärnumaal; sooritas peale diplomitöö eksamid ja praktikumid Tartu Ülikooli Põllumajandusteaduskonna Agr.-osakonnas; lõpetas Tartu Ülikooli Loomaarstiteaduskonna 1932; omandas dr. med. vet. kraadi Berliini Ülikooli Loomaarstiteaduskonnas 1939. a.. Teotses Loomakasvatuse-katsejaamas Raadil Põllutööministeeriumi arvel peetava assistendina 1922—30, loomakasvatuse tunniandjana-õpetajana Vahi Põllutöökoolis 1921./22. a. ja kahel suvel põllutöökoolide lühiajalistel õpetajate täienduskursustel. On end täiendanud välismail.

III. VÖRDLEV ARVUSTUS JA LÖPPOTSUS.

Loomakasvatuse professuurile kandideeri jaist on mag. agr. A. Kivimäelt ja mag. agr. Muugalt esitatud tööd enam-vähem võrdse teadusliku väärtusega. Mag. Muugal on küll arvuliselt rohkem töid, aga nende seas ei ole ühtegi iseseisvat eksperimentaalset tööd, milliseid aga mag. Kivimäel on 2. Dr. med. vet. Vellistolt esitatud teaduslikud tööd kuuluvad peaaegu kõik eribakterioloogia või seroloogia valdkonda, kuna loomakasvatustlikult alalt on trükkis ilmunud ainult 1 teadusliku väärtusega töö (17 a. tagasi) ja mõni populaarteaduslik.

A. Kivimäel ja A. Muugal on kummalgi loomakasvatuse alal teaduslik mag. agr. kraad, kuna E. Vellistol teaduslik kraad loomakasvatuse alal puudub. Mag. Kivimäe ja mag. Muuga on kogu ametisoleku ajal toiminud loomakasvatuse aladel, kuna dr. med. vet. E. Vellisto ei ole viimased 8 aastat enam otseselt loomakasvatuse alal teotsenud, vaid peamiselt veterinaararst-bakterioloogina.

Pedagoogina ja assistendina on kõik kandideerijad töötanud; neist mag. Kivimäe ja mag. Muuga Ülikooli koosseisudes ettenähtud kohtadel, dr. Vellisto Põllutööministeeriumi arvel peetaval kohal. Pedagoogiline staaž on kõige suurem mag. A. Muugal.

Kõiki siintoodud asjaolusid arvestades arvan, et vakantset loomakasvatuse professuuri võiksid täita adjunktprofessori k. t.-na kas 1) mag. agr. A. Muuga või 2) mag. agr. A. Kivimäe.

Tartus, 5. jaan. 1940.

E. Liik,
loomakasvatuse erakorraline
professor.